

Корж С. С.*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

У статті розглядаються особливості управління інноваційною діяльністю загальноосвітнього навчального закладу; уточнено сутність поняття «інноваційна діяльність» та умови її організації.

Сьогодні освітянської галузі вирізняється умовами несприятливого впливу економічних і соціальних чинників, що обумовлює пошук шляхів, способів і засобів удосконалення навчально-виховного процесу й підвищення його ефективності. Тому в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом набувають актуальності питання, пов'язані з розробкою й впровадженням сучасних освітніх інновацій, що потребує певної професійної компетентності та психологічної готовності до інноваційної діяльності, у першу чергу, керівних кадрів. Проте, з огляду на очікуванні результати змін, сутність яких полягає в отриманні учнями сучасних наукових знань, продуктивного досвіду та можливості здійснювати власний творчий пошук, інноваційна діяльність передбачає системну підготовку й педагогічного персоналу навчального закладу.

Означена нами проблема отримала наукове обґрунтування у працях І. Бега, А. Зубко, В. Кременя, С. Максименко, М. Поташиник, Л. Подимової, О. Савченко, О. Сухомлинської, де висвітлено психолого-педагогічний зміст педагогічних інновацій та доведено їх вплив на якісне оновлення вітчизняної моделі освіти. Дослідженням сутності інноваційних змін в освітній сфері займаються як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники, а саме: К. Ангеловські, Л. Буркова, Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Довбищенко, О. Козлова, Н. Клокар, Л. Машкіна, В. Паламарчук, І. Підласий, К. Роджерс, В. Сластьоніна, Б. Чижевський, В. Чудакова, Ю. Швалб та інші. Проте потребують додаткового розгляду питання щодо визначення сутності й змісту інноваційної діяльності, а також особливостей управління навчально-виховним процесом в умовах інноваційних змін.

Метою нашої статті є розкриття сутності поняття «інноваційна діяльність» та визначення умов її організації в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі нового типу.

Проблема залучення інновацій в освітню діяльність гімназії потребує високої фахової підготовки педагогів, вміння визначати об'єкти змін і правильно обирати форми, засоби і методи їх втілення в навчально-виховний процес. Як вважає П. Друкер, інновації мають розглядатися «...як специфічний інструмент...», як дія, що надає ресурсам нові можливості для примноження багатств. При цьому інновація не є лише технічною чи матеріальною, вона насамперед, ... соціальна. Саме соціальну

* © Корж С. С.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

інновацію складніше застосувати, а ніж технічну, позаяк лише вона забезпечує прогрес не лише суспільного виробництва, а й суспільства загалом» [1].

У вітчизняній науці особливості інноваційної діяльності тривалий час розглядалися в контексті економічних досліджень. Проте, згодом, проблема оцінки якісних характеристик інноваційних змін постала в усіх сферах суспільного життя й, у першу чергу, в управлінні, освіті, психології, педагогіці [10; 11; 12; 13].

Терміни «інновації в освіті» і «педагогічні інновації», що вживаються як синоніми, були науково обґрунтовані та введені Н. Юсуфбековою в категоріальний апарат педагогіки й знайшли відображення у психології, менеджменті, політиці тощо. Вона стверджує, що спрямованість інноваційних процесів в освіті відтворює сучасні потреби суспільного розвитку та відкриває можливості для інтенсифікації дослідження інноваційної діяльності організацій [15]. У свою чергу, В. Паламарчук доводить, що інновація є результатом «... втілення нових ідей, творчого пошуку особи або колективу та відкриває принципово нове в науці і практиці» [5, с.7].

У дидактичному аспекті в якості змісту інновації можуть виступати:

- науково-теоретичне знання певної новизни;
- нові ефективні освітні технології;

- виконаний у вигляді технологічного опису проект ефективного інноваційного психолого-педагогічного досвіду, готового до впровадження.

Аналізуючи сучасні досягнення освітньої і педагогічної науки «інноватики», можна стверджувати, що «нововведення у сфері освіти» – це нові якості стану освітнього процесу, що формуються при впровадженні в практику досягнень педагогічної і психологічної наук, при використанні передового педагогічного досвіду»; «...це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається як перехід системи до якісно нового стану» [2, с. 338–340].

Окрім того, у Положенні Міністерства освіти і науки України «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», зазначено, що «інновація в освіті» є не лише кінцевим продуктом застосування новизни в освітньому процесі з метою зміни (якісного покращення) суб'єкта та об'єктів управління й отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного та іншого ефекту, а й процедурою їхнього оновлення. Вона спрямована на освітню діяльність [8].

У працях М. Поташник, В. Сидорова, В. Чудакової стверджується, що наявність сприятливого інноваційного середовища в освітніх організаціях знижує коефіцієнт «опору» персоналу

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

освітніх організацій щодо нововведень, допомагає подолати стереотипи професійної діяльності. Тому однією з умов успішності інновацій, на їхній погляд, є наявність у школі сприятливого організаційно-інноваційного середовища – певної системи морально-психологічних стосунків та взаємодії, підкріпленої комплексом заходів організаційного, методичного, психологічного характеру, котрі забезпечать введення інновацій в освітній процес організації [6; 9; 10; 11; 12; 13; 14].

Аналізуючи власний досвід управлінської діяльності, зауважимо, що, готуючись до здійснення інноваційної діяльності, керівникові необхідно врахувати суб'єктивно психологічну готовність себе до інноваційних змін, внутрішню впевненість педагогів в ефективності їх здійснення. На нашу думку, означені професійні установки мають формуватися в педагогів і керівників під час проходження курсів підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період у процесі самоосвіти через участь у науково-методичних семінарах, тренінгах тощо.

Процес інноваційних змін, як правило, здійснюється через професійну діяльність педагога шляхом упровадження результатів психолого-педагогічних досліджень. Структура інноваційної діяльності складається з наступних компонентів (рис. 1) [4]:

Рис. 1. Структура інноваційної діяльності

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Важливою складовою психологічної готовності до інноваційної діяльності є не тільки заздалегідь отримані знання, навички, а й поточний стан особистості на момент початку впровадження інновацій. Ініціювання, формування, підсилення або блокування організаційних складових у процесі підготовки персоналу до змін може бути здійснено керівниками загальноосвітніх навчальних закладів. Адже нехтування організаційними чинниками здатне зруйнувати архітектоніку інноваційної діяльності, що потребує глибоко аналізу стану справ та свідомого колегіального визначення об'єктів змін і розробки очікуваних наслідків. Це дасть змогу передбачити необхідні ресурси та забезпечити відповідні умови роботи школи.

Мотиваційними чинниками у процесі підготовки колективу до інноваційної діяльності є такі як:

- зовнішні стимули (матеріальна винагорода, присвоєння більш високого розряду за необхідністю);
- внутрішні мотиви (самоствердження, престиж);
- професійні мотиви (бажання вчити, виховувати, спрямовувати інновації на учнів);
- мотиви особистісної самореалізації.

Окрім того, керівник загальноосвітнього навчального закладу має брати до уваги рівень сформованості готовності педагога або всього колективу до інноваційної діяльності. Так, адаптивний рівень характеризується нестійким ставленням до інновацій, а сутність змін засвоюється під тиском соціального середовища. Репродуктивний рівень вирізняється більш стійким ставленням до інновацій; копіюванням методичних розробок з невеликими змінами; педагог усвідомлює необхідність самовдосконалення. Евристичний рівень передбачає цілеспрямованість, стійкість, усвідомлення шляхів і способів упровадження змін; педагог або колектив школи відкритий до нового, перебуває в постійному пошуку нестандартних педагогічних рішень. Креативний рівень характеризується стійким інтересом педагогів до інновацій, їх творчою активністю, цілеспрямованим пошуком нової інформації, створенням авторських програм або організацією «авторських шкіл» [4].

Як зазначають Е. Скибицький, І. Толстова, В. Шефель, для здійснення результативної інноваційної діяльності педагог має володіти певним професійним потенціалом – комплексом, цілісною системою педагогічної майстерності, переваги якої полягають в об'єднанні різнопланових і різнорівневих напрямів діяльності вчителя або всього колективу. Наведемо структуру професійного потенціалу педагога, визначену Е. Скибицьким, і Толстовою, В. Шефель (рис. 2) [4].

Доречно зазначити, що результати інноваційної діяльності, перш за все, мають бути спрямовані на розвиток особистості, налаштованої на успіх у будь-якій сфері використання своїх можливостей. Тому освітньою інновацією можна вважати й зміни в управлінні навчальним закладом, зокрема розробку комп-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

лексної системи науково-методичного забезпечення процесу формування готовності персоналу до інноваційної діяльності. Це дасть змогу керівникам визначити та оцінити індивідуальні особливості та структуру особистості кожного співробітника; з'ясувати, на які результати діяльності педагогів він може очікувати за умов інноваційних змін; установити причини несприяття інновацій; підібрати команду щодо ефективного здійснення інноваційних освітніх проектів. Таким чином, учитель, як вважає В. Чудакова, матиме змогу усвідомити себе як фахівця-професіонала на основі самопізнання через визначення сильних та слабких сторін професійної діяльності, підвищення рівня мотивації до самовдосконалення, формування психологічної готовності до інноваційних змін.

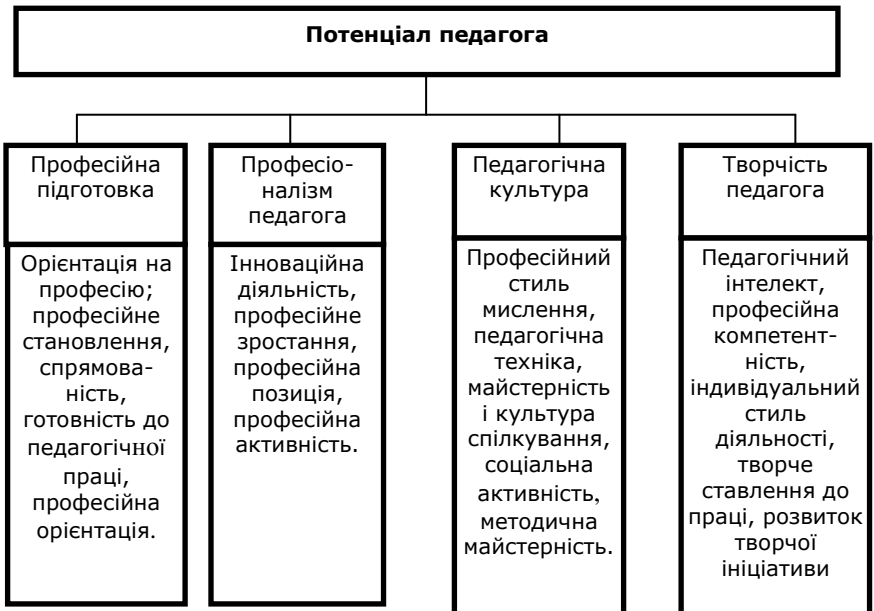

Рис. 2. Структура потенціалу педагога

На думку багатьох науковців, головною організаційною проблемою впровадження інновацій є психологічні складності узгодження дій і взаємодій керівників, педагогів та учнів за новими педагогічними технологіями, попередження й усунення конфліктів у процесі трансформації змісту діяльності, систем взаємодії всіх рівнів [3; 4; 5; 6; 10; 12; 14]. Тому психолог має допомогти керівникові вивчити стан організаційно-інноваційного середовища освітньої організації та стан сформованості психологічної готовності персоналу; оцінити й визначити його характеристичні особливості; спрогнозувати ефективність інноваційної діяльності, на основі чого здійснювати корекційно-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

розвивальну роботу з учителями з урахуванням індивідуальних особливостей кожного [14].

Таким чином, сутність і зміст інноваційної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі потребують подальшого ґрунтовного дослідження. Адаже знання керівником умов, чинників, законності і механізмів, які впливають на формування оригінального освітнього середовища через запровадження інновацій, є необхідною умовою ефективного управління загальноосвітнім навчальним закладом загалом і розвитком педагогічного персоналу зокрема.

Література:

1. Друкер П. Ф. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво / Пер. англ. В. С. Гуля. – Київ: Україна, 1994. – 319 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; / гол.ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 338–340.
3. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М., 1989. – С. 55.
4. Методика профессионального обучения / Э. Г. Скибицкий, И. Э. Толстова, В. Г. Шефель. – Новосибирск: НГАУ, 2008. – 166 с.
5. Паламарчук В. Ф. Педагогичні інновації у сучасній школі. – К.: Освіта, 1994. – С. 7.
6. Поташич М. М. Управление профессиональным ростом учителя в современной школе: пособие для учителей и руководителей школы: [метод. пособие] / Марк Максимович Поташич. – М.: Центр пед. образования, 2011. – 446 с.
7. Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: Положення Міністерства освіти і науки України – Наказ МОН України від 07. 11. 2000, № 522 // ОсвітаУкраїни. 2001. – № 6. – С. 17–18.
8. Про внесення змін до Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад: наказ, положення Міністерства освіти і науки України від 23. 11. 2009 № 1054: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1217-09>.
9. Сидоров В. С. Инновации в сельской школе: теория и практика управления: монография / В. С. Сидоров. – Шадринск, 2008. – 167 с.
10. Чудакова В. П. Управлінська компетентність керівників щодо формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в умовах освітнього середовища профільної школи / В. П. Чудакова // Програма спецкурсу (семінару-тренінгу). Програма науково-методичного семінару-тренінгу. – К.: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – 46 с.
11. Чудакова В. П. Управлінська компетентність керівника формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в умовах освітнього середовища профільної школи / В. П. Чудакова // Управління школою. – 2012. – № 19–21.–С. 10–20.
12. Чудакова В. П. Програма спецкурсу (семінару-тренінгу) «Управлінська компетентність керівників з формування готовності педагогів до інноваційної діяльності в умовах освітнього середовища профільної школи» / В. П. Чудакова // Освіта і розвиток обдарованої особистості. – 2013. – № 3 (10) – С. 79–97.
13. Чудакова В. П. Психологическая готовность к инновационной деятельности как фактор конкурентоспособности личности в быстро-

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

- изменяющихся условиях / В. П. Чудакова // Научный журнал «Psychologiya», Бухара. – 2015. – № 2. – С. 40–46.
14. Чудакова В. П. Психолого-организационная технология формирования готовности к инновационной деятельности как средство развития конкурентоспособности личности / В. П. Чудакова // Международна научна школа «Парадигма». – Варна : Центр научного исследования, 2015. – С. 393–401.
15. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики: Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании : методическое пособие. – М. : ЦСПО РСФСР, 1991. – 91 с.

Сисоєнко В. М.*

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті запропоновано нові підходи щодо ресурсного забезпечення соціалізації дітей та учнівської молоді у загальноосвітньому навчальному закладі.

Управління процесами функціонування та розвитку навчального закладу з огляду на сучасні суспільно-економічні умови, що склалися в нашій державі, характеризується невластивими для нього раніше функціями, зокрема забезпечення ресурсів – матеріальних, кадрових, навчально-методичних тощо. Особливої актуальності ресурсний підхід в управлінні набуває в контексті такої соціально-педагогічної проблеми як соціалізація дітей та учнівської молоді.

Загалом означену нами проблему з різних аспектів розглядали І. Д. Бех, І. Г. Єрмаков, Л. М. Назаренко, О. І. Пометун, О. В. Сухомлинська та ін. Проте є необхідність у дослідженні особливостей управління процесом соціалізації дітей у шкільні роки.

Метою статті є розгляд специфіки застосування ресурсного підходу до управління процесом соціалізації школярів.

Сутність ресурсного підходу, на наш погляд, полягає в акумуляції ресурсів, необхідних для:

- задоволення культурно-освітніх та особистісних потреб кожної дитини;
- формування цінностей особистості як значущого для неї ресурсу особистісно-ціннісних відносин у системі: сім'я – школа – громадськість – держава;
- розвитку системи громадянського виховання всіх учасників навчально-виховного процесу закладу;
- співробітництва учнів, педагогів і батьків, партнерства школи і громади;
- залучення до навчання й виховання дітей ресурсів місцевого самоврядування, державних структур і недержавних громадських організацій.

Факторами, що впливають на якість залучення ресурсів, є:

* © Сисоєнко В. М.